

İLHAN GEÇER'İN *HİSAR* DERGİSİNİN BİRİNCİ DÖNEMİNDE YAYIMLANAN ŞİİRLERİ (1950-1957)

Mehmet YILMAZ

Mehmet Çınarlı ve İlhan Geçer'in önderliğinde 16 Mart 1950'de yayın hayatına başlayan *Hisar* dergisi, Garip Hareketi'nin edebiyatı aleladeleştirdiği bir dönemde edebiyatımıza millî bir kimlik kazandırma kaygısıyla ortaya çıkar. Milliyetçi ve muhafazakâr sanatçıların oluşturduğu yazar kadrosu, ilk sayısından itibaren özellikle Türkçenin köklerine bağlı kalarak korunması ve geliştirilmesi hususunda büyük bir titizlik gösterir. Derginin ikinci sayısında yayımlanan Malik Aksel'e ait "Millî Sanat" başlıklı yazı, o dönemde Garip'in sanat anlayışında merkeze aldığı geleneği reddederek yenilik yapma düşüncesine tamamıyla zıt bir bakış açısını henüz başlığı ile ortaya koyar. Gerçi Malik Aksel, yazısında mimariden bahseder fakat yazının temel fikri, güzel sanatların tamamını kapsar niteliktedir. Sadece taklide dayalı sanat, milletlerin güzellik algısını geliştirmek yerine köreltmektedir. Eskiye sırf eski olduğu için reddetmek, yeniyi ise sırf yeni olduğu için benimsemek sanat açısından bağnazlığın göstergesidir.¹ Bu anlayışı Mehmet Çınarlı, *Hisar* dergisi ile ilgili kaleme aldığı bir yazısında "Sanatta yenilik eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak demek değildir; sanatçı eskiye tekrar etmemeli, fakat eskiden güç ve destek almalıdır."² cümlesiyle dile getirir ki bu düşünceler aynı zamanda yaklaşık otuz yıl boyunca edebiyat ortamında varlığını devam ettiren *Hisar* Topluluğu'nun sanat politikasını oluşturacaktır.

Hisar'ın birinci sayısının giriş yazısı olan Munis Faik Ozansoy'a ait "Tenkit ve Şiir" ise doğrudan Garip Hareketi'ni hedef alır ve bu anlayışın ürettiği

1 Malik Aksel, "Millî Sanat", *Hisar*, 7 Nisan 1950, S. 2, s. 6.

2 Mehmet Çınarlı, "Hisar", *DİA*, 1998, Cilt: 18, s. 127.

şiiiri ‘köksüz şiiir’ olarak tanımlar.³ Yaratıcı ve yapıcı münekkinin Türk edebiyatındaki yokluğu, şiiir adı altında üretilen eserlerin hakiki manasıyla değeriendirilmesine imkân vermemektedir. Şiiir; edebiyatın ve hatta sanatın en zor üretilen, üzerinde uzun uzun çalışılması gereken türü iken sanat emeğinden ve özenden mahrum eserlerin edebiyat ortamını talan etmesi oldukça üzücüdür. Ozansoy yazısını, “Gerçek tenkidin kendisi değil hatta gölgesi, rüzgarı mevcut olsaydı kendisini yeni sanan köksüz şiiirin hala bir kuru yaprak gibi ortada kalması mümkün olur muydu?” cümlesi ile bitirirken hem dönemin edebiyat kanonu tarafından el üstünde tutulan eleştirmeni Nurullah Ataç’a göndermede bulunmakta hem de Orhan Veli’nin kendi özel gayretleriyle çıkardığı *Yaprak* dergisine değinmektedir. Zira *Yaprak*, *Hisar*’ın birinci sayısı yayımlandığında hâlâ varlığını sürdüren dergilerden biridir. Nurullah Ataç ise Garip şiiirinin *Varlık* dergisinde yayımlanan ilk örneklerini olumlu karşılamış, bu hareketin edebiyatımızda yer edinmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

Bununla birlikte *Hisar* etrafında toplanan yazar ve şairlerin 1950’lerin edebiyat ve kültür ortamında karşı çıktıkları anlayış sadece Garip Hareketi’yle sınırlandırılmamalıdır. Orhan Veli ve arkadaşlarının ürettikleri sanat; onlara göre çarpık bir zihniyetin, yaralı bir bilincin yansımasıdır. Geçmişe ait bütün değerlerin reddedildiği, Batı taklitçiliğinin bütün hızıyla devam ettiği, sol ideolojinin edebiyat dünyasına hâkim olduğu, şiiir adına aleladdenin baş tacı edildiği ve dilde tasfiyeciliğin yaygınlaştığı bir ortamda sanatın millî bir karakter taşıması gerektiğini ve bir milleti kendisi kılan köklerden hareketle asıl sanat eserinin üretilebileceğini savunmuşlardır. Mehmet Çınarlı, “Yeni Şiiir” başlıklı yazısında, 1950’lere kadar yazılmış ve 1950’lerde yazılmakta olan şiiirin kendisini neden bu kadar kaygılandırdığını dile getirirken yukarıda sıralanan gerekçelere değinir ve aynı gerekçelerden hareketle Orhan Veli’nin mısralarına -alıntılar yaparak- karşı çıkar.⁴

1950’lerin edebî oluşumları içinde *Hisar* dergisi etrafında toplanan sanatçıların şiiiri saygın bir yere taşıma gayreti içinde oldukları kesindir. Her şeyden önce şiiiri Türkçedeki bin yıllık gelişimine aykırı olarak sadece söz mertebesinde ve gerçekliğin sınırları içinde düşünmemizi isteyen Garip Hareketi’ne tepki göstermesi; 1940’lardan bu yana günlük konuşma dilinin sıradanlığı içinde estetik ve edebî zevk bakımından köksüzleşen Türk şiiirinde yeni olanaklara kapı aralamıştır. Hisarcıların, Garip Hareketi’ne bu

3 Munis Faik Ozansoy, “Tenkit ve Şiiir”, *Hisar*, 16 Mart 1950, S. 1, s. 1.

4 bk. Hakan Sazyek, “İlk Tepki:Hisarcılar”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiirinde Garip Hareketi*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 459-463.

doğrultuda estetik ve sanat anlayışı bakımından tepki gösteren ilk topluluk olmaları önemlidir.⁵ *Hisar* dergisi etrafında toplanan ve geleneğin eskimeyen değerlerini hatırlatan bu yaklaşım; kısa bir süre sonra *Mavi* dergisinin de Toplumcu Gerçekçi kanadın Garip Hareketi'ne tepki niteliğindeki çıkışı ile birlikte Türk şiirinde imge, hayal dünyası ve estetik algı bakımından bir sıçrama niteliğinde olan İkinci Yeni'ye zemin hazırlamıştır.

İlhan Geçer'in 1950 ile 1957 yılları arasında "yazı işleri müdürü" olduğu *Hisar* dergisinin sanat ve edebiyat anlayışının kısa bir özetinin verilmesinin amacı, bu ilkelerin aynı zamanda Geçer'in sanat anlayışını yansıtır olmasıdır. 1950 ile 1957 yılları arasında 75 sayı yayınlanan *Hisar* dergisinde İlhan Geçer'in toplam 33 şiiri yayımlanmıştır.⁶ Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, bu şiirlerin biçim ve içerik değerlendirmesi yapılacak ve bu çerçevede İlhan Geçer'in sanat hayatının bu dönemdeki ayrıntılarına ulaşılmaya çalışılacaktır.

Türk Şiirinde Yeni Bir Soluk Ararken...

Hisar topluluğunun teoride ortaya koyduğu edebî ilkeler 1950'lerin edebiyat ortamında âdeta bir ihtiyaçtan doğar ve özellikle şiirde yeni bir soluk yaratmayı, taklide ve ideolojik propagandaya dayalı sanat algısının ötesine geçmeyi amaçlar. Geleneğin modernizmle zıt çelişmediği görüşü, yeniliğin eskiye bağlı kalarak tekrara düşmeden de gerçekleştirilebileceği, milletlerin kültürel hayatını belli bir süreklilik anlayışı çerçevesinde devam ettirmesi gerektiği tezi; düşünce olarak Türk edebiyatında farklı şekillerde hep var olmuştur. Sorun, teoride yer edinen bu ilkelerin pratikte yani sanat eserinde nasıl canlandırılacağı ve edebiyat dünyasına yeni bir atılım getirerek herkesin beğenisini kazanacak eserlerin üretilip üretilmeyeceğidir. Bu noktada *Hisar* Topluluğu'nun başarılı eserler üretilip üretilmediği ise tartışma konusudur. *Hisar* Topluluğu kendi dönemi için elbette gerekli bir çıkışı hayata geçirir ve temsil ettiği kesim itibarıyla önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Türk şiirinde geleneği reddeden yıkıcı edebî hareketlere karşı "şiirsel geleneği ve ulusçu sanat anlayışını korumaya çalışan bir kale işlevi görmüşlerdir."⁷ Belirtilmek istenen özgün ve etkili eser noktasındaki eksiklidir. "Sadece koruma

5 Ayrıntılı bilgi için bk. Ali Bulut, "Türk Şiirinde En Çarpıcı Değişmeyi Yapan Garip Akımına İlk Sistemli Tepki: *Hisar*lar", *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 6, 1991, s. 1-19.

6 *Hisar* dergisi 1957'den sonra yayın hayatına 7 yıl ara verir. 1964-1980 yılları arasında tekrar edebiyat ortamına dönen dergi, 16 yıl içinde 202 sayı yayınlanır ve Aralık 1980'de kapanır. Edebiyat araştırmacıları tarafından 1950-1957 yılları arası I. Dönem; 1964-1980 arası ise II. Dönem şeklinde adlandırılmıştır. (bk. Hıfzı Toz, "Hisarlar", *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, Cilt: 8, s. 491-499. Öztürk Emiroğlu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 121-135.

7 Alâattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları, Ankara 2005, s. 85.

ve savunma içgüdüleriyle hareket ettiklerinden dolayı korumayı amaçladıkları gelenekten yeni bir şiir ve poetika yaratamamışlardır.”⁸ İlhan Geçer’in 1950-1957 arasında *Hisar* dergisinde yayınlanan şiirlerinin geneli ile ilgili olarak da bu doğrultuda bir hüküm verilebilir. Kendi üslubunu ve şiir algısını oluşturmaya çalışırken yer yer özgün şiirler ortaya koymakla birlikte, çoğu kez edebiyatımızda geleneksel değerlerin korunması gerektiği düşüncesini savunan Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ı anımsatan şiirlerle karşılaşılır. İlhan Geçer’in incelemeye konu olan şiirleri, çalışmanın devamında belli başlıklar altında verilecektir.

1. Aşk ve Ayrılık Şiirleri

İlhan Geçer’in bu dönem şiirlerinde en sık karşılaşılan iki tema, aşk ve sevgiliden uzak kalmanın doğurduğu ayrılık acısıdır. Aşk ve ayrılık, şiirlerde genellikle birlikte ele alındığı için bu iki tema aynı başlıkta değerlendirilmiştir. Aşkın hayatı güzelleştiren ve ömre değer katan bir duygu oluşu “Tahayyül” şiirinde sevgiliye ait fiziksel özelliklerle iç içe verilir. Sevgilinin gözleri, sesi, hayali şairi âdeta bir rüya âleminde yaşatır:

*Gözlerinle açar gönlümde bahar
En tatlı şarkılar sesinle gelir
Hayalin çizgili billur bahar
Rüya geceleri anlatır bir bir (Hisar, 16 Mart 1950, S. 1, s. 11)*

Divan şiirinde sıkça karşılaşılan âşğın sevgiliye kul köle olma hâli bu şiirde de yer almaktadır. Geleneksel değerlerin korunmasından yana olan Hisar Topluluğu halk ve divan şiirinin imkânlarından faydalanmıştır fakat sık sık gelenekten yararlanmanın onu tekrarlamak anlamına gelmeyeceğini veya geleneğin tekrar edilerek yaşatılmasının edebî değer açısından sıkıntıları yaratacağını vurgulamışlardır. Bununla birlikte İlhan Geçer’in tekrardan uzaklaştığını söylemek zordur:

*Hayal iklimlerin ılık rüzgarı
Bir ömür boyunca kulun ve kölen
Gönlüm gözlerinde buldu baharı (age., s. 11)*

“Temenni” şiirinde, sevgilinin sevene verdiği huzur; susuzluğu dindiren yağmur, insana rahatlığı/sonsuzluğu anımsatan mavi gökyüzü ve yenilenmeyi/tazeliği simgeleyen sabah aydınlığı ifadeleriyle anlatılmıştır. Veznin sağladığı ahenk, bu şiirde şairin ses uyumuna verdiği önemi gösterir. Aso-

8 age., s. 86.

nans ve aliterasyonun başarılı kullanımı sayesinde ilk mısradan itibaren şiir, tek bir sese dönüşür:

*Susayan bağrıma yağmur gibi sin
Uçuş gözlerimin pek yakınında
Mavi gök dolusu huzur gibisin
Billur sabahların aydınlığında (Hisar, 1 Ekim 1950, S. 6, s. 12)*

Yine aynı şiirin üçüncü dördlüğünde şair, hayatı anlamlandıran ve yaşamayı neşeli bir ana dönüştüren sevgilinin gidişine değinir. Ayrılık, aşkın yarattığı güzelliklerin zıddı olarak vuslatla iç içe verilmiştir:

*Sonsuz gidişini durdursa zaman
Hazin vedalarla solmasa ufuk (age., s. 12)*

“Bir Bulut Geçti” şiirinde, yarım kalan bir aşkın insanda yarattığı olumsuz duygular tasvir edilir. Bulut; çoğu şiirde sıkıntının, hüznün sembolü olarak kullanılmaktadır zaten:

*“Bir bulut geçti üzerinden
Böyle yarım kaldı aşkımız
Deniz köpüğü gözlerinden
Gönlüme hüznün esti yalnız
Bir bulut geçti üzerinden” (Hisar, 1 Aralık 1950, S. 8, s. 10)*

Birlikteliğiyle huzuru sağlayan sevgili, ayrılığı ile hüznün kaynağına dönüşür. Ayrılığın hayatı yıkan etkilerini Geçer, bahçenin perişan olmasıyla anlatır. Kuşların dallarda boynu bükük kalması, divan şiirinde de sıkça kullanılan gül-bülbül mazmununu okura hatırlatmaktadır:

*Şebboylu bahçemiz perişan
Dallarda boynu büyük kuşlar
Havzın aynasında dolaşan
Hayalin gözlerimi nakışlar (age., s. 10)*

“Elveda Dedik” isimli şiirinde Geçer, zorunlu ayrılığın seven insandaki etkilerini anlatır. Bir önceki şiirde olduğu gibi ayrılığın bireyde yarattığı acılar ve hüznün dile getirilmiştir:

*O şehirde kaldı hatıralar
Kıskaç bulutlar ardında yüzün
Bir veda şarkısı halinde rüzgar
Ve ömrün gecesinde hüznün
O şehirde kaldı hatıralar (Hisar, 1 Ağustos 1951, S. 16, s. 5)*

“Sonbahar ve Sen” şiirinde sevgiliye duyulan özlem, tabiat unsurları kullanılarak aktarılmaktadır. Sonbaharın, ayrılığın ve hüznün sembolü olması nedeniyle şair; sonbaharda tabiatın yaşadığı değişikliklerden yola çıkarak ayrılığın insanın iç dünyasında yarattığı tahribatı tasvir etmektedir. Gece-lerin artık daha uzun sürmesi aydınlığı azaltırken kuşların sıcak iklimlere göçmesi yalnızlığı derinleştirmektedir. Yazdan kışa geçiş tabiatta nasıl bir ölüm etkisi yaratmaktaysa sevgilinin gidişi de şairin gönlünü öldürmektedir. Bu duruma bağlı olarak şair, ayrılığı aşkın kaderi şeklinde tanımlar. Tabiat kanunu mevsimleri çaresiz değiştirir:

*Boşuna içlenme badem ağacı
Cümle yaratıkların kaderi bu ayrılık*

*Vaktin büyük yalnızlığında gönül
Uğur böcekleri terketmiş bahçeleri
Hoyrat rüzgarıyla hatıralar perişan
Bir mevsim değışti ömrümde sen gideli (Hisar, Ekim 1953, S. 42, s. 5)*

“Uzaklardaki Yalnız”, “Yalnızlık”, “Melankoli” ve üç bent hâlinde yayınlanan “Hüzün Şiirleri”nde yine sevgiliden ayrı kalmanın acısı benzer ifadeler çerçevesinde dile getirilmiştir.

İlhan Geçer’in şiirlerinde hüznün, yalnızlık, sonbahar, melankoli gibi kelimelere çoğunlukla yer vermesi onun karamsar, içe kapalı ve hüznü seven bir şair olarak anılmasına sebep olmuştur. Aslında kendisi de hüznü şairi olduğunu verdiği bir mülakatta dile getirir.⁹ Mehmet Kaplan; İlhan Geçer ve onun şiiri ile ilgili yaptığı değerlendirmede, “Hayat karşısında aldığı tavır umumiyetle menfi. Birçok şiirleri kötümser. Çevre, dış âlem onu adeta içine itiyor.”¹⁰ ifadelerini kullanır. Bu durumun onu “öyle çarpıcı bir şair” yapmadığını da yorumuna ekleyen Kaplan, şiirlerinin çoğunu aşk ve hayal ile sınırlandırmasının şair açısından olumsuz bir durum yarattığını da belirtmektedir.¹¹

İlhan Geçer’in 1950-1957 yılları arasında yayımlanan şiirlerini *olgunluk dönemi* eserleri içinde değerlendiren Songül Taş ise bu yıllardaki şiirlerinde şairin ayrılık ve hüznün temalarını bu kadar yoğun işleminin sebebini, ilk eşi Sadiye Hanım’dan ayrılmasına bağlar.¹² Şiir anlayışıyla yazdıkları arasın-

9 Mehmet Nuri Yardım, “Şair İlhan Geçer ile Mülakat, Hüzünlerin Şairiyim”, *Türk Edebiyatı*, S. 318, Nisan 2000, s. 40.

10 Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999, s. 402.

11 Mehmet Kaplan, *age.*, s. 405.

12 Songül Taş, *İlhan Geçer ve Şiiri*, MEB Yayınları, İstanbul 2005, s. 20.

daki uyum, Geçer'in *duygu şairi* olarak nitelenmesine ve günlük hayattaki izlenimlerden sağladığı duygulanmalarla şiir yazmasına yol açar.¹³

2. Şehir Tasvirleri

İlhan Geçer'in şehir tasvirlerinin merkezinde İstanbul vardır. Denizin güzelliğinin bütün ayrıntılarıyla ortaya çıktığı bu şehir, kendine has kokusunda bir şair için zengin ilhamlar taşımaktadır. İstanbul'da yaşamayı müstesna bir güzellik hissiyle anlatan birçok Türk şairi gibi Geçer de bu zengin birikime ait izlenimlerini bu dönemde *Hisar* dergisinde yayımlanan şiirlerinde dile getirmiştir. İstanbul'a hasret kalmak, biraz da denizin sadece bu şehrin kimliğine ait görüntülerine hasret kalmaktır. "Deniz Hasreti" şiirinde İstanbul özlemi, her şeyin maviye büründüğü büyümlü bir atmosfer içinde sunulur:

*Ellerimde yumuşak serinliğin
Mavimsi hatıralar içinde zaman
Mavi mavi rüzgarın
Geçer akşamlarımdan*

*Balıklar geçse sahillerimden
Balıklar ince balıklar pul pul
El etse uzaklardan*

Canım İstanbul (Hisar, Ağustos 1952, S. 28, s. 13)

"İstanbul'da Akşam", birçok yönüyle Yahya Kemal'in İstanbul için yazdığı şiirleri anımsatır. Geçer'in İstanbul'a duyduğu sevgi ve hayranlık, şairin hayal dünyasının renkli görüntüleriyle birleşerek okura aktarılır. "Kuşların kanatlarında dua" taşıdığı bu şehir, kubbelerinin zenginliğiyle âdeta "altın ışıklı bir fanus"tur. Denizin şehirle iç içe olması, gün doğumu ve batımında bir renk ayınının yaşanmasını sağlar. Nihayetinde İstanbul'da zaman "mesut bir akış"a dönüşür:

*Kızılıcak köpüğü sular da zaman
Hayaller vaadeden mesut akıştır
Enginde adalar şuh bir bakıştır
Sonsuz telaşından sıyrılır liman*

Mesut bir akıştır sular da zaman (Hisar, 1 Eylül 1951, S. 17, s. 11)

Bu şiirin devamında İstanbul semt semt güzellikleriyle tasvir edilir. Eyüp, Haliç, Çınaraltı, Boğaziçi gibi İstanbul'un geleneksel değerleriyle ön

13 Songül Taş, *İlhan Geçer ve Şiiri*, MEB Yayınları, İstanbul 2005, s. 35.

plana çıkan mekânlarına değinen şair, bu mekânların tarihle birleşirken insana üflediği huzuru okura hissettirmeye çalışır:

*Eyüp servilerden hüznün emiyor
Paslı akşamlarıyla başbaşa Haliç...
Külrengi kederine ağlıyorken iç
Kabuk ihtişamdan vazgeçemiyor
Eyüp servilerden hüznün emiyor (age., s. 11)*

Bazı şiirlerinde şairin iç dünyasını kaplayan hüznün ve karamsarlık, yaşanan mekâna karamsar bir gözle bakmasına sebep olur. İnsanın, hüznün ve yalnızlık içinde biraz olsun rahatlamak için yollarında adımladığı şehir, ruh hâline bağlı olarak kendisine yabancı gelir:

*Bu şehir, bu yollar aşınam değil
Gördüğüm her yüz de yabancı bana
Cebimde buruşan ipekli mendil
Hayal gecelerden kalan hatıra (Hisar, 7 Mayıs 1950, S. 3, s. 10)*

Bir şehri var eden biraz da nesilden nesile aktarılarak geliştirilen kültürel birikimdir. Bu yönüyle İstanbul, kendi değerlerinin korunmasını ve yaşatılmasını isteyenler için zengin bir birikim sağlar. İlhan Geçer'in şehir hayatını anlatırken İstanbul'a yönelmesi bu açıdan önemlidir.

3. Hüznün ve Karamsarlık

Birkaç şiiri dışında İlhan Geçer'in bu dönemde ürettiği şiirlerin büyük çoğunluğu günlük hayatın muhtelif meselelerinden doğan sıkıntının hüznün ve karamsarlık çerçevesinde anlatımından oluşur. Sadece şiirlerin isimlerine bakmak dahi bu yargıya ulaşmak için yeterli olacaktır. "Sonbahar ve Sen", "Hüznün Şiirleri I, II, III", "Melankoli", "Uzaklardaki Yalnız", "Yalnızlık", "Sonbahar Hüznüleri I, II"... bu isimlerden bazılarıdır. İlhan Geçer şiiri üzerine yorumda bulunan yazarlar da bu görüşü dile getirirler.¹⁴ Bununla birlikte İlhan Geçer'in insanın iç dünyasını bütün derinliği ile yakalayabildiğini söylemek zordur. Felsefi bir mesele olarak melankolinin insan zihnindeki çatışmalarını tasvir etmek yerine, günlük ve özel hayattaki sıkıntıların oluşturduğu karamsarlığı yüzeysel yönleriyle anlatmayı tercih ettiği görülür. Bu durum, şiirlerdeki edebî ve estetik değeri azalttığı gibi, okurda hüznün anlamını ve insan hayatındaki derinliğini de kavramamızı zorlaştırır. "Sonbahar Hüznüleri"nde yağmur zamanlarının başlaması ile gökyüzündeki maviliğin ortadan kalkışı hüznün duygusu ile birlikte şu şekilde anlatılır:

14 Songül Taş, *İlhan Geçer ve Şiiri*, MEB Yayınları, İstanbul 2005, s. 40-51.

*Kalmadı göklerin mavi gülümsemesi
Yağmur halinde indi toprağa Teşrin
Sarı avuçlarıyla alkış tutuyor
Hüznün zaferine mevsim (Hisar, Haziran 1952, S. 26, s. 11)*

Dalların sararması şairde bir endişe yaratırken melul akşamların korkusu artık daha uzundur. İnsan neşesini, sonbaharla birlikte kaybeder; tıpkı yaprağın daldan düşmesi gibi. Rüzgâr, artık ferah ve güzel kokular yerine çürük yaprak kokusu getirmektedir. Tasvir edilen bu durum, insanın düşünce ve duygu dünyasına da yansır:

*Cümle düşünceler perişan
mahzun hayaller darmadağın
Ölümü andırıyor çipil geceler
Acı, güneye dönüşü kuşların (age., s. 11)*

Hüznün, insanı içine kapatan ağırlığı Geçer'in şiirlerinin büyük bir çoğunluğunda sonbahar mevsimi ile birlikte anlatılır. "Hüzün Şiirleri" başlığı altında yayımlanan üç şiirinde de yine yağmur, uçuşan sonbahar yaprakları, hırçın rüzgâr... gibi ifadelerle anlatılmaktadır.

*Hafiften bir yağmur yağıyordu
İpıslak uzanan raylar hüznün veriyordu bana
Deli bir rüzgar musallat olmuştu
Uzaklara uçuşan saçlarına (Hisar, Haziran 1954, S. 50, s. 6)*

Geçer'in dünyayı hep bir sonbahar perdesinin gerisinden görmesi, ister istemez karamsarlığı da beraberinde getirir. Hüzün hâlinin süreklilik arz etmesi, tabiata ve etrafındaki insanlara sıkıcı bir unsur olarak bakmasına yol açar:

*"Ne rüzgarda bir teselli var
Ne yıldızlarda merhamet kaldı
Kapkara kanadını gerdi yalnızlık
Dünyam ufaldıkça ufaldı" (age., s. 6)*

İlhan Geçer'de hüznün sadece tabiat tasvirlerindeki yağmur, ıslaklık, sarılık [sararmalar] ve fırtınalarla sınırlı kalması, üzüntüden de birçok hayat deneyimi çıkaran insanın varlık bilgisine ulaşmamızı zorlaştırmaktadır. "Modern şehirli bir şair olarak pek çok şiirinde hayat karşısında olumsuz tavır almış ve mutsuz tablolar çizmiş"¹⁵ olsa da modern kentin bireyin dünyasında yarattığı bunalımlardan, kırılmalardan ve şoklardan uzaktır.

15 Öztürk Emiroğlu, "Kaynağını Gelenekten Alan Hisarcılar", *Turkish Studies*, Volume 4/1-II Winter 2009, s. 1321.

4. Varlığa ve İnsana Hoşgörü

Tasavvufi Türk şiirinde geniş bir şekilde yer bulan hoşgörü anlayışı, tabiata ve insana zarar vermemeyi esas alan bir bakış açısına sahip olmayı gerekli kılar. İnsanı yeryüzünde Hakk'ın bir yansıması olarak görmek, onu korumaya ve yüceltmeye yönelik bir tavır içinde olmamızın temel sebebi- dir. İlhan Geçer'in bu dönemdeki şiirlerinde her ne kadar karamsar bir eda varsa da bu karamsarlık sadece birey olarak insanın bazı sorunlarıyla baş edememesinden dolayıdır. Bununla birlikte varlığa ve insanlığa karşı müspet bir yaklaşım söz konusudur. "Baharın Düşündürdüğü" başlıklı şiirinde mevsimin aydınlanmasıyla bereketli zamanların başlaması, insanlığın geneline edilen iyi niyetli bir dua ile bitirilir:

*Rahmetin bol olsun Tanrım...
İnsanların çilesiz, ferah
Cömertçe gülsün her sabah
Tarlada buğday evde karım
Ne kin ne kavga ne günah
Böyle yaşasın çocuklarım (Hisar, Mayıs 1951, S. 13, s. 10)*

"Yağmur Yağıyordu" şiirinde; yine bir rahmet, bereket vesilesi olarak yağmurun hayatı zenginleştirerek mutluluk kaynağı olmasına değinilir. Burada sadece sevgiliye, bir kadına duyulan sevgiden ziyade tabiata duyulan aşk insan sevgisi ile iç içe verilmiştir:

*Yağmur yağıyordu inceden
Yeşeren hatıralarımıza
Böceklerde bir telaş bir telaş
Saadet taşıyorlardı dünyamıza
Can erikleri vardı dallarda
Sevgiden, hazdan çatlamış
Can eriği tadında dudakların
Yeşil zamanlara adanmış. (Hisar, Haziran 1953, S. 38, s. 13)*

Hayatı olumsuzluklarıyla birlikte sevmenin gerekliliğini dile getirdiği eserlerinde, yine İslamiyet'in hoşgörü anlayışından yansımalarla karşılaşırız.

*Hayal ettiklerimiz
Yıldızlarda asılı
Hayatı buruk lezzetiyle
Sevdik hasılı (Hisar, 1 Ekim 1951, S. 18, s. 13)*

5. Tarih Duygusu ve Geçmişin Değeri

Hisar Topluluğu; edebî eserde ideolojik propagandaya ve siyasi bildiri niteliğindeki mısralara karşı çıkmakla birlikte, geleneğin bizi yaşatan ve millî hayatımızı şekillendiren değerlerine yönelmeyi gerekli görmektedir. Yine propagandaya kaçmadan sosyal meselelerin sosyal hayat içindeki gerçekliğine bağlı kalarak ele alınması mümkündür fakat İlhan Geçer, *Hisar*'ın birinci döneminde yayımlanan şiirlerinde sosyal hayattan alınan sahnelere, toplumun meselelerine neredeyse hiç yer vermez. Sadece "Pazarıcı" şiirinde, sattığı sebze ve meyvelerle geçimini sağlamaya çalışan bir tezgâhtarın geçim kaygısına ve hayatının zorluklarına değinmiştir.

*Ve sen bir lokma, bir hırkaya
Ömür harcarsın şehir pazarlarında
Bağrıma ilik ilik işlerken rüzgar
Sergi kurar sergi bozarsın (Hisar, Ocak 1956, S. 64, s. 11)*

Hisar Topluluğu'nun temel hareket noktasını oluşturan gelenek ve millî değerlerin sanat eserinde yeniden canlandırılması fikrine yönelik yazdığı şiirlerinde ise Geçer, belli bir tarih bilinciyle varlığımızın sürekliliğini sağlayan kültürel değerlerin önemine dikkat çeker. Yahya Kemal'in düşünceleriyle uyum hâlinde olan bu anlayış, toplumların varlığını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmek için "değişirken yenilenmesi" çerçevesinde özetlenebilir. Yenilenmek için geçmiş değerlerin yok sayılmasına ise gerek yoktur. Hatta bu durumdan, millî kimliğin devam ettirilmesini imkânsız hâle getirdiği için sakınılmalıdır. Bellek ve hatırlama kavramlarına bu sebeple özel bir önem verilir. Bireyin, özgüven içinde geleceğe bakması için sağlam bir dayanak noktasının olması gerekir. İlhan Geçer'in bu doğrultuda yazdığı eserlerde de geçmişi hatırlatmaya ve bugün içinde yaşatmaya yönelik bir tavır vardır. "Hatıralar Şehri" şiirinde,

*Gümüşlü, fecirle tutuşan kümbet
Fani zaman gibi akar 'Nilüfer'
Türbelerde hala mukaddes nöbet
Ova, fethin nal seslerini dinler (Hisar, 1 Kasım, 1950, S. 7, s. 9)*

ifadelerinde İstanbul'un fethinin bu topraklara ve kültüre ait bir bireyde meydana getirdiği mutluluğa ve özgüvene vurgu yapılmaktadır. Türbelerin mukaddes bir nöbeti hâlâ devam ettirmesi, geçmişten bugüne devam eden sürekliliğin canlılığını gösterir. Bu süreklilik bir birikimi meydana getirir.

Yahya Kemal'in "imtidad" kavramıyla açıkladığı anlayış, *Hisar*'ın sanat anlayışında ve ürettiği eserlerde yankısını bulur.¹⁶

Geçmiş, tükenen ve zamanın etkisiyle yok olan bir şey değildir. Yeninin içinde karşılığını bulur. Bu çerçevede geçip giden olay ve durumlar karanlığa gömülmez, bilakis yeni aydınlatır.

*Geçmiş zamanlardan kalan aydınlık
İpek gecelerine iner sel gibi
Yıldızların koynunda erir yalnızlık
Yeşil rengi bir darbimesel gibi (age., s. 9)*

Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" şiirini anımsatan şu mısralarda, Geçer'in Türk milletinin manevi değerleri etrafında şekillenen uhrevi hayatına ait sahneler çizmeye çalıştığı aşikârdır. Çınarların gölgesi bir sır kutusu gibi uzanırken çınar kelimesinin kültür hayatımıza dair çağrıştırdıkları bizi ister istemez Osmanlı medeniyetine götürür. Mavi çinilerinden *Kur'an* sesi gelen camiler, tarihin kubbesinde canlılığını sürdürür. Bu, insanı kendinden geçiren uhrevi bir sedadır:

*Mahzun servilerde uhrevi seda
Mes'ut yalnızlığında Emirsultan
Hatıralar şehri zümrüt Bursa'da
Rüzgarların kanadındadır zaman (age., s. 9)*

Geçer'in şiirlerinde tarih duygusu bazen de kendi hayatından sunduğu hatıralarla dile gelir. Çocukluğunu anlattığı "Eski Günler" şiirinde bir insanın kültürel belleğini oluşturan var olduğu, kişiliğini şekillendirdiği ilk hatırlama anlarına değinilir:

*Bir çocuk vardı eskiden
Aşı boyalı, şahinişli evde
Mes'ut dünyasında saltanat süren
Pirinç mangal başında
Dinlenen uzun masal
Yazma seccadesinde nur yüzü nine...*

(*Hisar*, Ocak-Şubat 1951, S. 9-10, s. 12)

16 Beşir Ayvazoğlu, *Yahya Kemal -Eve Dönen Adam-*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 227-229.

Sonuç

İlhan Geçer, *Hisar*'ın birinci döneminde yayımlanan şiirlerinin büyük bir bölümünde kendi yaşantısından yola çıkar. Bu mısraların yaşadıklarıyla doğrudan ilişkisi vardır. Günlük hayatın sıkıntularından hareketle bireyin iç dünyasında meydana gelen duygu dalgalanmalarının yansımalarını görürüz. Bu sebeple şiirler, bazı temaların içinde sıkışıp kalır. Bununla birlikte *Hisar*'daki şiirlerin çoğunlukla bu çerçevede kaldığını söylemek de mümkündür.¹⁷

Türk şiirinin geçmişten getirdiği değer ve bilgi birikimine saygı duyan Hisarcılar, eserlerinde bu kültürel değerleri yaşatmaya çalışmışlardır. İlhan Geçer'in de özellikle hece vezninin güzel örneklerini verdiği şiirlerinde, ses kalitesi açısından başarılı eserler ürettiği söylenebilir. Vezin ve kafiye açısından bütünlüğü sağlamış, ses değeri yüksek şiirlerdir bunlar.

Yahya Kemal'in sanat ve kültür meselelerine bakış açısı, *Hisar*'ın sanat anlayışını şekillendirirken Geçer'in bu dönemdeki bazı şiirlerine de doğrudan etki eder. *Hisar* yayımlanmaya başladıktan çok sonra dile getirdikleri bildiride Mehmet Çınarlı'nın Yahya Kemal'in fikirlerine değinmesi de bunu ispatlar. Sanatta yeniliğin soysuzlaşmak anlamına gelmeyeceğini söylerken Çınarlı, Yahya Kemal'in "Ne harabî ne harabatıyım/Kökü mazide olan atıyım" mısralarını örnek verir.¹⁸ İlhan Geçer'in özellikle tarih anlayışını dile getirdiği şiirleri, ayrıca şehir hayatına değindiği mısraları bu anlayışın neticesidir.

Hisar Topluluğu'nun sanat anlayışının karakteristik özelliklerini Geçer'in bu dönemde yayımlanan şiirlerinde görmek mümkündür. Dünyada gelişme gösteren hiçbir toplumun kendi kültürel köklerini reddederek ilerlemeyi sağlayamadığını özellikle vurgulayan Hisarcılar, buna bağlı olarak tarihî gelişimin günümüzdeki varlığına önem vermiş ve dikkat çekmişlerdir. İlhan Geçer'in *Hisar*'da yayımlanan şiirlerinde, kültürel belleğe ve geçmişe ait değerlere bu doğrultuda rastlanır.

Din duygusu ve Tanrı'nın varlığı *Hisar*'ın sanat anlayışında geleneğe bağlı olarak İslami kurallar içinde yer alır. Geçer'in bazı şiirlerinde dua ettiği Tanrı, İslam'ın isim ve sıfatlarını belirlediği yaratıcıdır.

Hisar Topluluğu, sınıf kavgasına dayalı bir çatışmayı sanatın merkezine yerleştirmemiştir. Marksist bakış açısının belirlediği, toplumun ekonomik koşullara göre katmanlara ayrılması ve maddi imkânların sebep olduğu sı-

17 İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016, s. 111.

18 Öztürk Emiroğlu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 67.

nıflar arası mücadeleye bu dönemde İlhan Geçer'in şiirlerinde rastlanmaz. Zaten sanatın ideolojik bir propaganda aracı olması onlar için düşünülemez. İlhan Geçer'in sadece "Pazarıcı" şiiri, geçim kaygısı içinde hareket eden fakir bir insanın günlük yaşantısından kesit sunar.

İlhan Geçer, şiirlerini yaşayan Türkçeyle yazar. Dönemin sol söylemine hâkim olan öz Türkçe kelimelerle genel bir tasfiye hareketine karşı çıkmıştır. Yaşayan Türkçenin içinde hem öz Türkçe kelimeler hem de Osmanlıcadan devreden Arapça ve Farsça kelimeler yer almaktadır. Bu çerçevede Geçer'in; sorun ile meseleyi, cevap ile yanıtı ihtiyaç doğrultusunda ayırım yapmadan kullandığı görülür.

Kaynaklar

1. İlhan Geçer'in *Hisar* Dergisinde (1950-1957) Yayımlanan Şiirlerinin Listesi

- "Tahayyül", *Hisar*, 16 Mart 1950, S. 1, s. 11
 "Yalnızlık", *Hisar*, 7 Mayıs 1950, S. 3, s. 10.
 "Temenni", *Hisar*, 1 Ekim 1950, S. 6, s. 12.
 "Hatıralar Şehri", *Hisar*, 1 Kasım 1950, S. 7, s. 9.
 "Bir Bulut Geçti", *Hisar*, 1 Aralık 1950, S. 8, s. 10
 "Eski Günler", *Hisar*, Ocak-Şubat 1951, S. 9-10, s. 12.
 "Ölmeyegör", *Hisar*, 10 Mart 1951, S. 11, s. 14.
 "Baharın Düşündürdüğü", *Hisar*, 7 Mayıs 1951, S. 13, s. 10.
 "Elveda Dedik", *Hisar*, 1 Ağustos 1951, S. 16, s. 5.
 "İstanbul'da Akşam", *Hisar*, 1 Eylül 1951, S. 17, s. 11.
 "Şükür", *Hisar*, 1 Ekim 1951, S. 18, s. 13.
 "Bir Yaprak Daha Düştü", *Hisar*, 1 Aralık 1951, S. 20, s. 12.
 "Belki", *Hisar*, Mart 1952, S. 23, s. 7.
 "Yeşil Zaman", *Hisar*, Mayıs 1952, S. 25, s. 11.
 "Sonbahar Hüzünleri", *Hisar*, Haziran 1952, S. 26, s. 11.
 "Deniz Hasreti", *Hisar*, Ağustos 1952, S. 28, s. 13.
 "Mavi Aydınlik", *Hisar*, Kasım 1952, S. 31, s. 5.
 "Beraber", *Hisar*, 1 Ocak 1953, S. 33, s. 7.
 "Sonbahar Hüzünleri II", *Hisar*, Şubat 1953, S. 34, s. 16.
 "Büyüyen Eller", *Hisar*, Nisan 1953, S. 36, s. 4.
 "Yağmur Yağıyordu", *Hisar*, 1 Haziran 1953, S. 38, s. 13.
 "Aynı Rüzgarda", *Hisar*, Ağustos-Eylül 1953, S. 40-41, s. 9.

- “Sonbahar ve Sen”, *Hisar*, Ekim 1953, S. 42, s. 5.
“Hüzün Şiirleri I”, *Hisar*, 1 Haziran 1954, S. 50, s. 6.
“Hüzün Şiirleri II”, *Hisar*, 1 Temmuz 1954, S. 51, s. 7.
“Hüzün Şiirleri III”, *Hisar*, Ağustos 1954, S. 52, s. 9.
“Melankoli”, *Hisar*, Nisan 1955, S. 60, s. 6.
“Uzaklardaki Yalnız”, *Hisar*, Haziran 1955, S. 62, s. 7.
“Ren Kıyılarından I”, *Hisar*, Ekim 1955, S. 63, s. 11.
“Pazarıcı”, *Hisar*, Ocak 1956, S. 64, s. 11.
“Henry Wadsworth Long Fellow; Serenat”, (çev. İlhan Geçer), *Hisar*, Nisan 1956, S. 67, s. 20.
“Ren Kıyılarından III”, *Hisar*, Mayıs 1956, S. 68, s. 14.
“Bir Şarkı”, *Hisar*, Eylül 1956, S. 71, s. 10.

2. Diğer Kaynaklar

- AKSEL, Malik (1950), “Milli Sanat”, *Hisar*, 7 Nisan 1950, S. 2, s. 6.
AYVAZOĞLU, Beşir (2008), *Yahya Kemal -Eve Dönen Adam-*, Kapı Yayınları, İstanbul.
BULUT, Ali (1991), “Türk Şiirinde En Çarpıcı Değişmeyi Yapan Garip Akımına İlk Sistemli Tepki: Hisarcılar”, *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 6, s. 1-19.
ÇINARLI, Mehmet (1998), “Hisar”, *DİA*, Cilt: 18, s. 127.
EMİROĞLU, Öztürk (2007), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topuluğu*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 121-135.
_____ (2009), “Kaynağını Gelenekten Alan Hisarcılar”, *Turkish Studies*, Volume 4/1-II Winter, s. 1309-1331.
ENGİNÜN, İnci (2016), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
KAPLAN, Mehmet (1999), *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
KARACA, Alâattin (2005), *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları, Ankara.
OZANSOY, Munis Faik (1950), “Tenkit ve Şiir”, *Hisar*, 16 Mart 1950, S. 1, s. 1.
SAZYEK, Hakan (2006), “İlk Tepki: Hisarcılar”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 459-463.
TAŞ, Songül (2005), *İlhan Geçer ve Şiiri*, MEB Yayınları, İstanbul.
TOZ, Hıfzı (2007), “Hisarcılar”, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, Cilt: 8, s. 491-499.
YARDIM, Mehmet Nuri (2000), “Şair İlhan Geçer ile Mülakat, Hüzünlerin Şairi-
yim”, *Türk Edebiyatı*, S. 318, s. 40.